

Мирончук Н.М. Моделювання змісту педагогічної діяльності студентів магістратури у контекстно-професійній підготовці / Мирончук Н.М. // Андрагогічний вісник. – 2017. – Вип. 8. – С. 88-95.

УДК 378.14

Мирончук Н. М.,

кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри педагогіки
Житомирського державного університету імені Івана Франка, член-кореспондент
Академії міжнародного співробітництва з креативної педагогіки “Полісся”

МОДЕЛЮВАННЯ ЗМІСТУ ПЕДАГОГІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СТУДЕНТІВ МАГІСТРАТУРИ У КОНТЕКСТНО-ПРОФЕСІЙНІЙ ПІДГОТОВЦІ

У статті наголошено на діяльнісній моделі підготовки майбутнього педагога, яку реалізує контекстне навчання. Названо вимоги до організації професійно спрямованої діяльності студентів магістратури. Визначено мету, завдання навчальної дисципліни “Теорія і методика педагогічної діяльності” у контекстно-професійній підготовці магістрантів, зазначено програмні компетентності та програмні результати, яких студенти мають набути в процесі вивчення навчального курсу. Схарактеризовано види навчально-професійної діяльності студентів магістратури у межах моделювання ними предметного та соціального контексту майбутньої професійної діяльності.

Ключові слова: контекстна підготовка, педагогічна діяльність, моделювання, магістранти-історики.

В статье акцентируется внимание на деятельности модели подготовки будущего педагога, которую реализует контекстное обучение. Названы требования к организации профессионально направленной деятельности студентов магистратуры. Определена цель, задачи учебной дисциплины “Теория и методика педагогической деятельности” в контекстно-профессиональной подготовке магистрантов, указаны программные компетентности и программные результаты, которые студенты должны освоить в процессе изучения учебного курса. Охарактеризованы виды учебно-профессиональной деятельности студентов магистратуры в рамках моделирования ими предметного и социального контекста будущей профессиональной деятельности.

Ключевые слова: контекстная подготовка, педагогическая деятельность, моделирование, магистранты-историки.

Постановка проблеми та аналіз останніх досліджень. Різноманіття виконуваних педагогом професійних функцій і видів діяльності потребує його теоретичної та практичної готовності ще на етапі підготовки у закладі вищої освіти. Особливу роль відіграє магістратура як інститут поглиблення теоретичних та практичних знань, умінь, навичок за обраною спеціальністю, здобуття відповідних і достатніх компетентностей для ефективного виконання завдань інноваційного характеру в професійній діяльності.

Здатність майбутнього педагога ефективно виконувати професійні обов’язки потребує сукупності систематизованих знань, умінь, практичних навичок, способів мислення, професійних, світоглядних та громадянських якостей, морально-етичних цінностей, інших компетентностей. Вирішення завдання практично зорієнтованої підготовки майбутніх педагогів до професійних реалій покладається на контекстно-професійне навчання.

Контекстний підхід зумовлює орієнтацію студента на модельовану в процесі підготовки у закладі вищої освіти майбутню професійну діяльність. Відповідно до концепції організації контекстного навчання, діяльнісна модель майбутнього педагога відображається у діяльнісній моделі його підготовки, а цілісний зміст професійної діяльності (система

професійних проблем, завдань та функцій) – у наближених до професійної праці системі навчальних проблем, завдань і функцій, що потребує відповідної логіки визначення й побудови змісту підготовки фахівця у магістратурі [4]. Сутнісні основи контекстної підготовки реалізовані в дослідженнях А. О. Вербицького, Н. М. Дем'яненко, Т. Д. Дубовицької, В. В. Желанової, В. Г. Калашникова, В. Ф. Тенищевої та ін. Дослідниками обґрунтовано методологію, специфіку, зміст, форми, методи та засоби контекстного навчання фахівців, визначено основи його застосування у педагогічній магістратурі.

Мета статті полягає в з'ясуванні професійно-практичного спрямування змісту навчальної дисципліни “Теорія і методика педагогічної діяльності” в підготовці магістрантів-істориків.

Виклад основного матеріалу. Завдяки контекстному підходові у навчанні, на думку Н. І. Мачинської, забезпечується практична спрямованість базової педагогічної освіти через поступове прилучення майбутніх педагогів до соціально-професійного контексту педагогічної діяльності [3, с. 18]. Відповідно у процесі підготовки фахівців має бути створене освітнє середовище контекстного типу, яке постає як сукупність методів і прийомів організації освітньої діяльності, що відображає предметний та соціально-професійний контекст майбутньої професії.

За оцінкою А. О. Вербицького, відтворення предметного та соціального контекстів професійної діяльності “додає” до освітнього процесу підготовки фахівців такі аспекти [1, с. 45-46; 2, с. 36]: забезпечує системність та міжпредметність знань; створює можливості для динамічного розгортання змісту навчання, яке зазвичай подається у статичі; дозволяє розробити сценарний план діяльності фахівців відповідно до вимог професії; ознайомлює із посадовими функціями та обов'язками; забезпечує рольову “інструментовку” професійних дій та вчинків; враховує посадові та особистісні інтереси майбутніх фахівців; задає просторово-часовий контекст “минуле-теперішнє-майбутнє”.

У контекстній підготовці майбутніх фахівців до професійної діяльності важливим є трансформація навчальної діяльності в особистісно значущу, що відображає позитивну мотивацію студента до професійної діяльності. Відтак кожен вид практичної діяльності студента повинен мати ціннісну сутність, що досягається через мотивацію, розкриття його значущості педагогом, аналіз його прикладного характеру та життєвої необхідності. Активна включеність студента в навчально-професійний контекст підготовки підвищує якість їхнього навчання, формує досвід та готовність до професійної діяльності.

Контекстна підготовка майбутніх істориків-педагогів дає змогу імітувати динамічні обставини та ситуації реальної професійної діяльності, моделювати шляхи можливої прогнозованої поведінки; на конкретних прикладах обігравати дії найбільш важливих факторів професійного середовища. Відтак професійно спрямована практична діяльність студентів магістратури у процесі підготовки має здійснюватися з урахуванням таких вимог:

- мати контекстно орієнтований характер;
- забезпечувати чітке усвідомлення значущості такої діяльності та її результату;
- потребувати інтелектуального й емоційного напруження;
- бути самокерованою, з можливою варіативністю в способах досягнення результатів.

Моделювання ситуацій майбутньої професійно-педагогічної діяльності дає змогу суб'єктові моделювання уявити ситуацію, осмислити, інтерпретувати ймовірні шляхи розгортання подій, проаналізувати можливі варіанти дій; отримана контекстна інформація зберігається в пам'яті й у майбутньому допомагає уникати нерегульованих миттєвих станів, сприяє цілеспрямованій поведінці у ситуаціях професійної діяльності.

У межах контекстного навчання застосовуються такі практико-орієнтовані технології: проектного навчання, групові дискусії, мозковий штурм, кооперативно-групове навчання, аналіз ситуацій професійної діяльності та ін.

Магістратура є ступенем навчання, на якому майбутній фахівець поглиблює спеціальні знання, навички науково-дослідної (творчої), науково-педагогічної та організаційної діяльності, набуває досвіду практичного застосування набутих знань та продукування нових

для розв'язання проблемних професійних завдань у відповідній сфері професійної діяльності. Варто зважати й на те, що студенти магістратури – дорослі особи, щодо навчання яких андрагогіка орієнтує на підходи, які сприяють розвитку та збагаченню цілісності особистості, прояву її самобутності, актуалізації здібностей та творчих можливостей.

Одним із засобів контекстної підготовки студентів магістратури до професійної педагогічної діяльності є навчальний курс “Теорія і методика професійної діяльності”.

Навчальна дисципліна “*Теорія і методика педагогічної діяльності*” ґрунтується на знаннях, уміннях і досвіді навчальної діяльності (пошуково-дослідницької, конструктивно-проектувальної, аналітично-моделюючої та ін.), набутих магістрантами в процесі освоєння програм бакалаврату.

Метою дисципліни є поглиблення досвіду практичної педагогічної діяльності магістрантів, удосконалення аналітичних, проєктивно-конструктивних, оцінно-коригувальних умінь, набуття творчого досвіду самопрезентації, виявлення індивідуального педагогічного стилю, самовдосконалення та саморозвитку магістранта як педагога-практика.

Завданнями вивчення навчального курсу є:

- формування у магістрантів розуміння теорії та методики педагогічної діяльності як основи опанування механізмами розвитку особистісного потенціалу для вирішення педагогічних завдань навчання і виховання в закладі загальної середньої освіти;

- оволодіння сучасними технологіями, методами та засобами, які використовуються в процесі навчання, в тому числі методами організації самостійної, індивідуальної й колективної діяльності учнів;

- створення умов для розвитку в магістрантів інтелектуальних здібностей до застосування отриманих у процесі аудиторної та позааудиторної діяльності знань, умінь та навичок;

- включення магістрантів у освітній процес як суб'єктів, які оволодівають прийомami організації власної педагогічної діяльності й аналізують шляхи професійного самовдосконалення та саморозвитку;

- стимулювання до професійного самовдосконалення та саморозвитку.

У результаті вивчення навчальної дисципліни магістранти мають набути таких **компетентностей**:

гностичних – формулювати задачі, науковим шляхом отримувати необхідні відомості, здійснювати аналіз та синтез педагогічних явищ на основі логічних аргументів та конкретних фактів; працювати з різними джерелами інформації, включаючи новітні інформаційні технології та бази даних;

проектувальних – формулювати цілі та завдання й визначати результати педагогічної діяльності; планувати діяльність та обирати способи й засоби її успішного здійснення; моделювати зміст педагогічної діяльності; проєктувати професійне самовдосконалення;

конструктивних – прогнозувати та проєктувати процеси педагогічної діяльності; визначати зміст різних видів педагогічної діяльності, обирати педагогічний інструментарій його реалізації, використовувати інформаційні технології, наочні посібники, технічні засоби; обирати засоби контролю педагогічної діяльності; набувати досвіду володіння новітніми технологіями педагогічної діяльності;

організаторських – організовувати індивідуальну й групову навчальну та позанавчальну діяльність учнів з використанням різних педагогічних технологій; здійснювати особистісну самоорганізацію та організацію власної педагогічної та інших видів діяльності;

комунікативних – будувати взаємодію та взаємовідносини з суб'єктами освітнього процесу відповідно до цілей, змісту, форм організації та методів навчання; встановлювати педагогічно доцільні контакти та запобігати виникненню конфліктів із суб'єктами навчання або ж ефективно їх вирішувати;

дослідницьких – аналізувати педагогічну діяльність, здійснювати власну науково-дослідницьку діяльність та організовувати пошукову роботу учнів.

Вивчення навчального курсу передбачає такі **результати навчання**: студенти магістратури повинні *знати*:

- складові професіограми вчителя;
- особливості, структуру, види, стилі педагогічної діяльності;
- складові педагогічної майстерності вчителя;
- шляхи удосконалення педагогічної культури;
- методи вирішення організаційно-управлінських завдань;
- особливості професійної комунікації з суб'єктами освітнього процесу;
- основи особистісної та професійної самоорганізації;
- способи професійно-особистісного саморозвитку та самовиховання;

уміти:

- реалізовувати процес навчання учнів загальноосвітніх навчальних закладів з установкою на завдання виховання, навчання та розвитку особистості школяра з урахуванням специфіки своєї спеціальності (спеціалізації);
- активізувати навчальну та позанавчальну діяльність вихованців з урахуванням їх вікових та індивідуально-психологічних особливостей;
- організовувати педагогічну взаємодію на засадах гуманності;
- моделювати педагогічну діяльність, обираючи доцільні вправи, засоби, методи навчання;
- планувати свою роботу, раціонально працювати з інформаційними джерелами, знати способи ефективного розподілу особистісних ресурсів та ресурсу часу, дотримання режиму праці та відпочинку; здійснювати самоконтроль, самоаналіз, самооцінку її результатів;
- володіти технікою керування своїм психічним станом та прийомами налагодження контакту під час взаємодії;
- систематично підвищувати свою професійну кваліфікацію, виконувати відповідну методичну роботу;
- визначати рівень особистісного і професійного розвитку, моделювати траєкторію особистісного самовдосконалення, виявляти здатність до самоорганізації професійної діяльності.

Досягнення програмних результатів навчання забезпечується виконанням відповідних видів діяльності магістрантів у процесі засвоєння змісту навчальної дисципліни. Магістранти удосконалюють теоретичні знання, здійснюючи пошук відповідної інформації при підготовці до практичних занять, під час аналізу освітніх документів, проведенні діагностичних досліджень; при розробленні дидактичних моделей уроку, складанні програм самовиховання, підготовці до педагогічних дискусій, обговорень та ін.

Так при розгляді питань, що стосуються професійних вимог до особистості педагога, магістранти-історики отримують завдання скласти фрагмент професіограми вчителя за фахом навчання, проаналізувати особливості мотивації до педагогічної діяльності студентів бакалаврату їхнього фаху (на основі самостійно проведеного дослідження). Аналізуючи питання загальної та професійної культури вчителя, студенти магістратури отримують завдання ознайомитися із “Нотатками Вікніксора” В.Сороки-Росинського, в яких описані різні стилі індивідуальної педагогічної діяльності, та створити портрети-описи стилів діяльності педагогів, які у них викладали або викладають.

Практичне засвоєння та набуття досвіду використання педагогічних технологій відбувається у процесі *моделювання студентами педагогічної діяльності*. Студенти моделюють ситуацію першого знайомства з класом, мотивування учнів до вивчення історії; представляють стратегії (стилі) взаємодії з суб'єктами навчально-виховного процесу; розробляють портрет учителя-новатора та ін.

Важливим є усвідомлення сутності й оволодіння “педагогічною технологією”, що є показником педагогічної майстерності та основою професійної компетентності майбутнього історика. Педагогічна технологія розглядається як системна сукупність і порядок

функціонування всіх особистісних, інструментальних, методологічних засобів, використовуваних для досягнення педагогічної мети.

За Г. К. Селевко [5], педагогічна технологія вміщує такі компоненти: концептуальну основу, змістову та процесуальну складові. Технологічно процесуально-дієву частину технології можна представити як логічний ланцюжок взаємопов'язаних дій: аналіз педагогічної ситуації, цілевизначення, вибір відповідного змісту, форм, методів; організація педагогічної взаємодії, зворотній зв'язок, підсумкова діагностика, постановка нових цілей та завдань.

Після теоретичного вивчення класифікацій педагогічних технологій різних авторів студенти-історики отримують завдання розробити фрагмент навчального (виховного) заняття із застосуванням педагогічної технології (інтерактивного, індивідуально-орієнтованого, проектного, проблемного навчання; технологій педагогічної підтримки, творчого формування особистості, створення ситуації успіху тощо).

На практичних заняттях із дисципліни “Теорія і методика педагогічної діяльності” магістрантами проведено аукціон-презентацію авторських варіантів проведення уроку, на яких використано методи “мозкового штурму”, “мікрофону”, “дискусії”, “симуляції”, “ситуативного моделювання”, “круглого столу”, “роботи в малих групах” та інші.

Моделюючи фрагменти проблемного уроку, студенти запропонували такі проблемні запитання: Іван Мазепа – зрадник чи герой української держави? Чи є екологія глобальною проблемою сучасності? Чи можливо зупинити розвиток глобальності в економіці? Маніфест Миколи II 1906 року: вияв поблажливості до учасників революції чи подальший крок до посилення влади? та інші.

Різноманітною є тематика групових та індивідуальних проектів для учнів 8-9 класів, запропонована майбутніми істориками у процесі презентування проектною технології: “Стародавні держави: факти історії”, “Стародавні винаходи”, “Козацькі звичаї на Січі”, “Українське село у 18 столітті”, “Повсякденне життя моєї сім'ї на тлі історичної епохи”, “Іван Сірко – реабілітація історією”, “Герої 21 століття”, “Історія в назвах”, “Історія в назвах вулиць”, “Моє місто в світовій історії: видатні житомиряни”, “Видатні випускники школи”, “Очевидці другої світової війни”, “Правопорушення очима дітей”, “Переваги укладення шлюбу”.

Результативність практичної діяльності студентів визначається рівнем сформованості у них прагнення і потреби до професійного самовдосконалення. При вивченні теми “Професійно-педагогічне самовдосконалення особистості вчителя” студенти визначають сутність “Я-реального професійного” та “Я-ідеального професійного”, з'ясовують способи професійного самовиховання педагога, аналізують основи наукової організації праці, презентують власні портфоліо, складають програми самовиховання.

Відтак, моделювання предметного та соціального контексту професійної діяльності майбутніх педагогів-істориків у різних формах їх пізнавальної діяльності спонукає до засвоєння ними змісту професійної підготовки та набуття продуктивного досвіду варіативності дій у ситуаціях професійної діяльності.

Висновки. Узагальнюючи викладене, зазначимо, що: 1) готовність майбутнього фахівця до педагогічної діяльності визначається рівнем набутого ним теоретичного та практичного досвіду, що визначається сукупністю систематизованих знань, умінь, практичних навичок, способів мислення, сформованістю професійних, світоглядних та громадянських якостей, морально-етичних цінностей, фахових компетентностей; 2) практична спрямованість базової педагогічної освіти забезпечується реалізацією контекстного навчання, що дозволяє імітувати динамічні обставини та ситуації реальної професійної діяльності; 3) засвоєння та поглиблення практичного досвіду педагогічної діяльності відбувається у процесі вивчення спеціальних педагогічних дисциплін.

ЛІТЕРАТУРА

1. Вербицкий А. А. Компетентностный подход и теория контекстного обучения : материалы к четвертому заседанию методологического семинара 16 ноября 2004 г. / Вербицкий А. А. – М. : Исслед. центр проблем качества подгот. специал., 2004. – 84 с.
2. Вербицкий А. А. Контекстно-компетентностный подход к модернизации образования / А. А. Вербицкий // Высшее образование в России. – 2010. – № 5. – С. 32-37.
3. Мачинська Н. І. Педагогічна освіта магістрантів вищих навчальних закладів непедагогічного профілю: [монографія] / Н. І. Мачинська; за ред. С.О.Сисоєвої. – Львів : ЛьвДУВС, 2013. – 416 с.
4. Мирончук Н. М. Контекстна підготовка майбутніх викладачів вищої школи до самоорганізації у професійній діяльності / Н. М. Мирончук // Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка : науковий журнал. Педагогічні науки / [гол. ред. П.Ю.Саух, відп. ред. Н.А. Сейко]. – Житомир: Вид-во Житомирського держ. ун-ту імені І. Франка, 2016. – Вип. 4 (86). – С. 91-94.
5. Селевко Г. К. Современные образовательные технологии: учеб. пособ. / Г. К. Селевко. – М., 1998. – 256 с.